

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

1999 m. lapkričio 20 d.

Nr.227 (43)

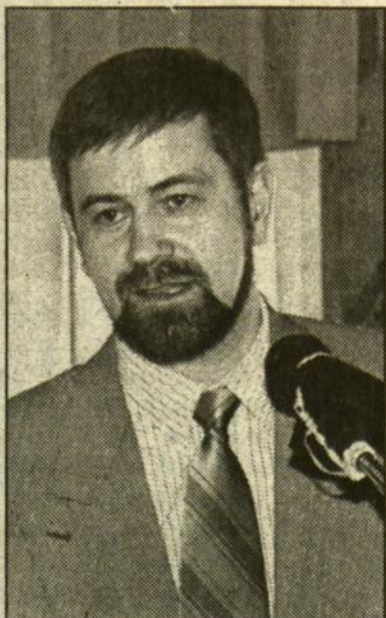
Saturday supplement November 20, 1999

No. 227 (43)

Ateities savaitgalio paskaitininkai.

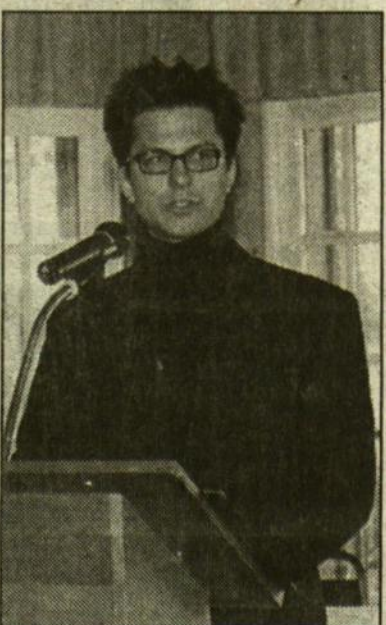
Dalia Kuodytė.

Giedrius Subačius.

Dr. Kęstutis Girnius.

Darius Udrys.

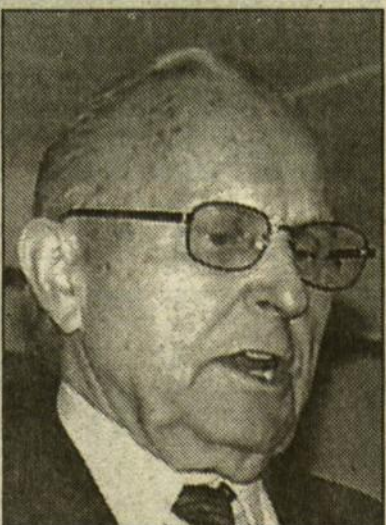
Dr. Petras Kisielius.

Juozas Kojelis.

Ofelija Baršketytė.

Dr. Kazys Ambrozaitis.

Ateities savaitgalio svečiai Ateitininkų namuose.

Ateities savaitgalis — 1999

Ramunė Kubiliūtė

1999 m. Ateities savaitgalio organizatoriai, Čikagos ir apylinkių sendraugiai ateitininkai, suorganizavo 19-ąją savaitgalį spalio 22-24 d. Kaip ir visuomet, buvo stengiamasi pakviesti paskaitininkus ir pranešimus duodančius asmenis, kurie galėtų pasidalinti savo patirtimi ir mintimis įvairiose srityse. Šiemet savaitgalio dalyviams buvo proga išgirsti iš Prahos atvykusį „Radio Free Europe“ direktorių ir istorinių bei politinių veiklų autorių dr. Kęstutį Girnį, investicijos firmos pareigūnę Ofeliją Baršketytę-Vainienę, ilgametį gydytoją dr. Petrą Kisielių, jauną doktorantą Gytį Udį ir University of Illinois at Chicago profesorį bei lituanistikos specialistą dr. Giedrį Subačių. Tai buvo įdomus mišinys istorinių bei politinių, filosofinių, prekybos, etikos, lituanistikos paskaitų.

Pentadienis

Savaitgalis prasidėjo vakarone Jaunimo centre. Dr. Marija Meškauskaitė rengėjų vardu pasveikino dalyvius ir prisiminė, kad tautos praeitis yra kiekvieno lietuvių turtas. Vakaronėje buvo dr. Adolfo Damušio knygos sutiktuvių ir Lietuvos istorinio laikotarpio prisiminimai. Vadovavo dr. Kazys Ambrozaitis, kuris pat pat pridėjo savo minčių. Pokalbyje dalyvavo dr. Kęstutis Girnius, Dalia Kuodytė, Juozas Kojelis. Dr. Ambrozaitis padarė apžvalgą įvairių veiklų, parašytų apie Antrą pasaulinio karo laikotarpį. Japonė mokslininkė, S. Hatanaga, yra pastebėjusi, kokia sudėtinga Lietuvos istorija, klausė, kaip išliko toks mažas kraštas, ir kad lietuviai Lietuvoje bei išeivijoje yra tarsi dvi skirtingos tautos. Dr. Damušio knyga buvo įvertinta — vieni teigė, kad buvo vertų dalykų, bet gal reikia pataisytos laidos.

Lietuvos Genocido tyrimo centro direktorė Dalia Kuodytė pastebėjo, kad vertinant dr. Damušio knygą, reikia apibrėžti žanrą ir adresatą. Knyga pristato mūsų istoriją angliskai skaitančiai publikai, tačiau metodologiniai apsisprendimai neaiškūs, todėl ir nukenčia knygos turinys.

Dr. Kęstutis Girnius minėjo, kad knyga — tai ambicingas veiklas kupinas apibendrinimų, bet ir smulkmeniški detalai. Mėginimas apskaičiuoti karo aukas, tai keblu

užduotis, bet vis nėra aišku, kaip prieita prie tų duomenų. Knygos žinios apie laikinąją vyriausybę — to daugiausia reikia. Taip pat dr. Damušis teisingai pastebėjo, kad šiuo metu vokiečiai nori padaryti nacių laikų žudymus visos Europos problema, bet iš tikrųjų naikinimas buvo pavaldus vokiečiams. Knygoje pateikiamus skaičius būtų galima palyginti su vyraujančia istorijos dokumentacija. Vertiau, reikia pripažinti, kad sudėtingomis karo sąlygomis lietuviai išsijungė ir tai mus, visų lietuvių, nepuošia. Nepaneikime to, kas buvo, nes kitą nuspalsvinsime, ir nereikia atspėjinių.

Juozas Kojelis kalbėjo Vilniaus sukilimo liudytojo akimis. Jis pastebėjo, kad vokiečiai vokiškai sprendė žydų klausimą kiekviename mieste. Didžiųjų trėmimų metais jis ir jo draugai nemiegojo savo butuose, o parkuose, grįždavo pasiklausyti BBC vokiečių laidos. Jo teigimu, istorinė tiesa turi vyrauti labiau už medalius, kalbant apie sukilimus, veiksmus, ir pan.

Klausimų buvo daug. Iškilo įdomių pastabų apie termino „genocidas“ vartojimą — tai grupės sunaikinimas, nors gal ir ne politine prasme, ir lietuviams kazin ar galima tą terminą vartoti. Buvo pastebėta, kad knygų rašymas nėra „bandelių kepimas“ (D. Kuodytė). Lietuvoje kartais sakoma, kam man pasirinkti tas temas (sunkių istorinių laikotarpių) — pasirinksiu ramesnę temą. Skirtinga koncepcija rašyti žurnaluose, neturėtų būti sudėtinga, tai geriausia pradžia, ir tai savanorių reikalas (dr. K. Girnius). Istorija vienu veikalų negali rasti tiesos, istorija vienu veikalų negali liudyti (J. Kojelis). Anų dienų problemas sprendžiamie šių dienų akimis. Istorizmo principas, tai metodologija. Diskusijose (lietuvių tarpe) matyti vienybės stoka. (D. Kuodytė). Vakaronės dalyviai dar šnekėdavosi ir gardžiovosi vaisiais, sudėtais ant I. Stončenės geleimis papuošto stalo.

Šeštadienis

Ateitininkų namuose vidurdienį Ateities savaitgalis tęsėsi dr. Kęstutis Girnius paskaita tema „Lietuvos politinis peizažas naujų rinkimų išvakarėse“. Prelegentas apžvelgė penkis pastovias Lietuvos partijas, kurios yra gan

nuosaikios. Jis taip pat aptarė problemas, kurios gali trukdyti politiniam progresui: mokesčių sistema, kai kurių partijų arogantiškas ar pasyvus elgesys, privatizacijos problemos. Kai kurie asmenys yra vedę savo partijas pirmyn, o kitos trukdo jų veiklą. Kai kur partijos jaunieji norėtų, kad vyresnieji išeitų. Lietuvos gyventojų tarpe yra neaiškumų apie kai kurias partijas, kitos kaltinamos, kad parduos Lietuvą Amerikai, yra įtarimas dėl privatizacijos ir klausiamas — kodėl svetimos bendrovės neperka nepelningos įmonės? Šio pokalbio pristatytas Juozas Baužys paminėjo, kad prelegento peizažas turi ryškias spalvas. Klausytojams buvo įdomu paklausti apie Ignaliną ir Mazeikių naftos reikalus.

Dr. Linas Sidrys pristatė ilgąmetį veikėją ir gydytoją dr. Petrą Kisielių, kuris kalbėjo jautria tema „Ant mirties slenkščio: eutanazija ir moralė“. Prelegentas padarė istorinę apžvalgą — nuo ankčiausių laikų ligi dabarties. Aristotelis buvo prieš eutanaziją. Tai ne tik buvo nuostolis valstybei. Krikščionybės požiūris sutampa su Hipokrato mokykla. Moralumas priklausė nuo intencijos ir kas daroma. Buvo tokių istorinių laikotarpių, kai eutanazija buvo vadinama „gerąja mirtimi“. Nauji išradimai — eteris ir morfinas buvo panaudojami ne tai intencijai, kuriai buvo įrašti, kai kuriais atvejais gydytojai juos naudojo kaip būdą sušvelninti mirties skausmus. Profesiniai gydytojai yra pasisakę, kad eutanazija pastato gydytoją žudytojo rolen. Įvairiuose kraštuose, ir JAV valstijose, buvo balsuota prieš ir už šį mirties būdą. Įsisteigę sąjungos, kurios nori įrodyti, kad eutanazija teisėta. Labiausiai sukrečia žinios, jog Olandijoje, kur eutanazija gan plačiai praktikuojama, yra buvę atvejų, kai pacientai tiesiog bijo eiti į ligonines. Jie bijo, kad sprendimas gyventi ar mirti nebus jų valioje, o gydytojų ar šeimos narių. Vieni yra viešai pasakę, jog pacientas turi pareigą mirti, kad užleistų vietą kitiems. Katalikų Bažnyčia nuo ankčiausių laikų pasmerkę žudymą. Krikščioniškas tikslas — bendras gėris, rūpestis tiesa ir laisvė, gyvybės apsauga.

Jonas Pabedinskas pristatė investicijų firmoje aukštas pareigas turinčią Ofeliją Baršketytę-Vainienę. Ji kalbėjo ne

savo firmos patirtim, bet Amerikos investicijų sektoriaus bendra patirtim ir nuomone. Tema — „Globalinio investavimo gairės“. Jos tema buvo padalinta į dalis, atsakančias į Jono Pabedinsko pateiktus klausimus, pvz., ar pasaulyje yra pinigų investicijoms „trečiame“ pasaulyje? Į kokius kraštus ir regionus investuojama ir kodėl? Prelegentė priminė, kad Azija yra didžiausias besivystančių kraštų regionas, po to Pietų Amerika, o i besivystančią Europą (ne geografine prasme) įskaito Vengriją, Zimbabvę bei kitus kraštus šalia Lietuvos. Prelegentė priminė, kad globaliniam investavimui perkamos akcijos ir žiurima į kelias sritis potencialiam krašte: politinę situaciją, ekonomiką (t.y. pinigų pastovumą), valdžią, biržą, privatizacijos planus, tiesioginį investavimą tame krašte, biržos struktūrą, korupcijos egzistavimą. Prelegentė taip pat pateikė investitoriaus pažymius Lietuvai įvairiom sritim. Pagal ją, pasaulio investitorius akimis žiūrint, pvz., Lietuvos politika gan pastovi, litas gerai stovi, tačiau ekonomija nekaip stovi — Lietuva neturi ekonominių planuotojų, privatizacija per daug politinė, o korupcija Baltijos kraštuose egzistuoja. Kituose pasaulio kraštuose, valdžiai pastebėjus, jog investavimo nėra — kviečiami specialistai. Reikia ne tik prašyti, bet ir „ryti vaistus“. Tuo Lietuva nepasizymi. Dabartinė Lietuvos padėtis gan niūri, ateitis audringa, bet reikia būti realistais. Dalyviai klausė įdomių klausimų, pvz., ar investavimo bendrovės žiūrė į investitorius norus (pvz. Bažnyčių investuojami pinigai), ar pagal investicijų skyrių darbuotojų sąžinę investuojama? Pasirodo, kad investitorius ir darbuotojų norai gali būti išpildomi, garantuojami. Investitoriai perspėti, kad gal jie neuždirbs tiek palukau, bet lėšos investuojamos jiems etiškai priimtinos įmonės. Investavimo darbuotojų grupės gali nuspręsti, kad neinvestuos tokiuose kraštuose, kuriuose patys bijotų lankytis.

Šeštadienio vakarą Ateities savaitgalio rengėjai bei kiti dalyviai dalyvavo Ateitininkų šalpos fondo vakarieneje. Sutelktos lėšos paremia ateitininkų veiklą Lietuvoje.

Sekmdienis

Sekmdienį, savaitgalio dalyviai dalyvavo šv. Mišiose Palaimintojo Jurgio Matulaicio misijos koplyčioje. Tikriausiai prisiminė savaitgalio dalyvius ir prelegentus, kurie jau nebe

mūsų tarpe. Po šv. Mišių, savaitgalio dalyviai rinkosi Ateitininkų namuose koldunų pietums.

Jaunas doktorantas iš Kalifornijos, Darius Udrys, kalbėjo tema „Ar dar tikime kilnaus gyvenimo idealu?“ Kalbėtoja pristatė, nuo jaunystės ji pažinęs, Marius Polikaitis, kuris minėjo, kad Darius mėgsta leisti į diskusijas bet kuria tema, kad kalba tiesą be pagrazinimų. Prelegentas padarė apžvalgą apie šių dienų vakariečių darbo pasaulį. Kai kas pažengė nuo „darbas tau-rina“ požiūrio į kitą stadiją. Kai kurie dirba, kad užsidirbtų pinigų patogiam gyvenimui užtikrinti. Laisvalaikis kai kurių mintyse prilygsta tinginiavimui. Buvo priminta, kad kilnus gyvenimas, tai tobulinimas aukštų gyvenimo tikslų, sugebėjimas mąstyti, suprantant priežastis ir pasekmes. Ar, mokslo siekiant, reikia ne vien kaupti duomenis, bet ir visapusiškai išsilavinti? Dvasiškai esame aptingę. Bendruomenės pagrimdas, tai pilietinė draugystė, linkėjimas gerio kitam.

Kaip reikia siekti tų idealų? Reikia suprasti tolerantiškumą. Demokratiškumas nereikalauja vidutiniškumo. Atsakykime kritikos. Įsijunkime į savo gyvenamos šalies visuomeninį gyvenimą. Siekiame bendrų tiesų. Praktikuokime dorybes. Svarbiausia — tegul darbas mus taurina, o laisvalaikis mus aukština, pakelia iš kasdienybės. Prelegentas taip pat padarė pastabų apie ateitininkų požiūrį į inteligentiškumą. Klausimų metu iš publikos kilo kitų įdomių minčių: jei tavo tiesa nėra mano tiesa, tai apie ką galime kalbėti? Ar tas gyvenimas, kurį užsikrovėme, yra geras, ar mūsų vertybės pastovios?

University of Illinois lietuvių kalbos profesorius, lituanistas iš Lietuvos, prof. Giedrius Subačius kalbėjo tema „Lietuvių kalba — praeityje ir ateityje“. Prelegentas pristatė kalbą, kaip papuošalą. Žmonės studijuoja svetimas kalbas, nes jomis galės bendrauti, o ne todėl, kad tie, kurie kalba tomis kalbomis yra taurūs. Naudodamas žemaičių kalbininkų Daukanto ir Pabrėžos pavyzdžius, prelegentas parodė, kad nors Daukantas buvo kalbos mylėtojas ir lietuvių šauklys, jis neturėjo to autoriteto, kurį turėjo pranciškonas Pabrėža. Tiesa, jo rankraščiai ir pamokslai buvo lenkų kalba, nors tuo pačiu metu, jis kūrė lietuvišką botanikos terminiją. Kas formuoja kalbos prestižą? Tais laikais kalbos suprato, ko žmonės norėjo — lenkų kalbos. Prele-

gentas aptarė bandymus sukurti pasaulinę kalbą — graikų (sugriuvo imperija), lotynų (jėgos centras sugriuvo), prancūzų (Antras pasaulinis karas aplamdė sparnus), o dabar anglų. Buvo bandoma sukurti dirbtinių pasaulinių kalbų, pvz. Esperanto, bet nebuvo autoritetingos jėgos. Idealiai reikalauja pamatų. Kalbos istorijoje prestižas yra veikiantis mechanizmas, autoritetas — tai per laisvą valią, ne per jėgą primesta. Lietuvoje rusų kalba netapo prestižiška okupacijos metais.

Nukelta į 2 psl.

Ateities savaitgalio vakaronė

Pradedama Ateities savaitgalio, Marija Meškauskaitė, pasveikinusi visus, kvietė šios vakaronės diskusijose pana- grinėti ir tuos tautos praeities momentus, apie kuriuos kar- tais vengiama kalbėti, disku- tuoti, nes, jei mes to nedary- sime, darys tai kiti.

Ji pakvietė dr. Kazį Ambro- zaitį pradėti programą. Jis trumpai supažindino su pra- nešėjais: Dalia Kuodyte, dr. Kęstučiu Girmiumi ir Juozu Kojeliu, kviesdamas po pra- nešimų įsijungti į diskusijas. Savo įžanginiame žodyje dr. K. Ambrozaitis sakė, kad, nors ir buvo skelbta, jog bus kalbama apie dr. Adolfą Da- mušio knygą *Lithuania against Soviet and Nazi Ag- gression* bet kalbėsime ir apie naujausią rezistencinę bei an- tirezistencinę literatūrą. Apie tai reikia kalbėti, nes Lietu- voje vyksta istorijos per- rašymas ir su tuo yra atsiradę problemų dėl įvairių doku- mentų. Jis sakė, kad Seimas, įvertindamas partizanus, iš- skyrė pirmuosius antinacinius rezistentus, tad 1941 m. birželio 23 sukilėliai klausia, kodėl? Saugumo sumetimais, vokiečių okupacijos metu buvo sustabdyti visi istorinės me- džiagos rinkimai. Mažiausiai informacijos yra apie Lai- kinąją vyriausybę. Yra kelia- mi įvairūs klausimai apie tą laikotarpį. Ji reikia studijuoti ir rinkti medžiagą bei apie ją rašyti. Anglų kalba yra mažai literatūros šiuo klausimu, bet yra išlikusių dar daug gyvų liudininkų. Pirmoji knyga apie

sukilėlius yra parašyta Pilypo Naručio — *Tautos sukilimas*. Joje išdėstytas pasiruošimas sukilimui. Dr. A. Damušio knyga anglų kl. yra skirta in- formuoti amerikiečius. Dr. A. Damušis buvo vienas svar-biausių sukilimo organizato- rių. Šią knygą jis rašė 6 me- tus. Knygoje yra ir prisimi- nimų, ir dokumentacijos. Kny- gos leidėjai — I Laisvę fondas. Kai knyga pasirodė, ji buvo sutikta įvairiai: vieni ją žavėjosi, kiti žiūrėjo gan kri- tiškai. Buvo tikėtasi, kad plačiau bus aprašytas nepri- klausomybės paskelbimas ir Laikinosios vyriausybės dar- bai, bet knygoje tai nepakan- kamai plačiai paminėta, nors joje yra daug vertingų ir įdomių dalykų. Norima išlei- ti antrą pataisytą laidą, ku- rioje, šalia dokumentų, būtų daugiau gyvų liudininkų pa- sisakymų.

Dr. K. Ambrozaitis kalbėjo ir apie Arvydo Ališausko išverstą japonės mokslininkės Sachiko Hatanaka knygą *Lietuva. Kaip išliko maža šalis*. Jis perskaitė keletą tos kny- gos ištraukų.

Pirmoji pranešėja buvo Da- lia Kuodytė, Lietuvos Gyven- tojų genocido tyrimų centro generalinė direktorė. Pir- miausia ji pasisakė nesutin- kanti, kad 1941 m. sukilimo dalyviai yra neįvertinti. Jiems ir visiems kovojusiems už Lie- tuvos laisvę yra pripažintas karių savanorių statusas ir apie išskyrimą negali būti kal- bos. Ji įteikė Kario Savanorio pažymėjimą dr. K. Ambro-

Ateities savaitgalis — 1999. Iš kairės: dr. Kęstutis Girmius, Jonas Pabedinskas, Dalia Kuodytė, Juo- zas Kojelis.

zaičiui. Toliau D. Kuodytė kalbėjo apie dr. A. Damušio knygą, priskirdama ją naujo- sios Lietuvos istorijos šaltinių kategorijai. 50 metų laikotar- pis Lietuvos istorijoje yra be- galio sudėtingas, sakė ji, o 1941 m. birzelis tiesiog pilnas sudėtingiausių problemų: ir trėmimai, ir sukilimas, ir ho- lokaustas! Knygų šia tema nėra per daug. Apie laikino- sios vyriausybės darbą ten- nesą pakankamai medžiagos, bet knyga esanti tam tikra provokacija istorijai ir joje iškeltos problemos, į kurias il- gai reikės ieškoti atsakymų.

Dr. K. Girmius kritiškiau pažvelgė į dr. A. Damušio knygą. Knyga turi 340 psl., bet, atmetus dokumentus ir nuotraukas, lieka tik 200 psl., kuriuose sunku ką nors pla-čiau pasakyti. Anglų kl. kny- gas rašyti yra labai sunku. Tam reikalingas ypatingas ta- lentas ir aiški koncepcija. Vie- nas svarbiausių dr. A. Da- mušio darbų yra deportacijų aukų apskaičiavimas. Pateik- damas eilę statistinių duo-

menų, dr. K. Girmius pa- stebėjo, kad daugelis tų ap- skaičiavimų nėra tikslūs. Pvz. dr. A. Damušis rašo, kad buvo ištremta 420,000, o Lietuvos istorikai pateikia 120-130 tūkstančių. Jis sakė, kad amerikiečiams skirtoje kny- goje tokie apskaičiavimai turėtų būti pateikti daug su- glausčiau. Dr. K. Girmius irgi pasigedo dr. A. Damušio kny- goje platesnių aprašymų apie Laikinąją vyriausybę, nes jai skirta tik apie 10 psl. Prele- gentas paminėjo ir žydų naiki- nimą, kuris prasidėjo, atėjus vokiečiams. Jis norėtų matyti dr. A. Damušio knygoje dau-giau pabrėžtą pavojų, susijusį su žydų gelbėjimu. Pasigenda žydų klausimu atviresnio lie- tuvių vaidmens įvertinimo. Jis minėjo ir Hamar komandos, kuri veikė žydų naikinime, kai kuriuos duomenis, kadangi A. Damušio knygoje jie yra skir- tingi. Nėra abejonės, sakė jis, kad Lietuvoje prie sovietų buvo ir lietuvių kolaborantų, kurie žudė savo tautiečius, bet nenorima pripažinti, kad buvo

lietuvių, kurie įsijungė į vo- kiečių akcijas.

Žurn. Juozas Kojelis, prieš pradedamas savo pranešimą, paminėjo, kad A. Anušausko duomenys apie okupacijų nuostolius žmonėmis, sutinka su dr. A. Damušio duomeni- mis. Tai kas daro paklaidas, klausė jis. Jo nuomone, dr. A. Damušio knyga atlieka tam tikrą misiją ir kaip pavyzdį davė sen. Durbin broli, kuris knyga buvo sužavėtas, panor- o įsirašyti į Lietuvos Vyčius ir dabar dalyvauja Baltų knygos veikloje.

Toliau J. Kojelis sakė, kad padarysias tam tikrą liudijimą apie 1941 m. sukilimo dienas Vilniuje. Jis smulkiai, iš- samiai, viską pagrįsdamas datomis, vietomis bei vardais, sakė, kad sukilimo 1941 m. Vilniuje nebuvo. Jis apie tai yra jau rašęs ir susilaikęs piktos kritikos, bet vis tiek teigė, kad sukilimo Vilniuje nebuvo, remiantis jo duomeni- mis. Apie sukilimą Vilniuje niekas nėra rašęs.

Po pranešimų vyko diskusi- jos, kurių metu buvo klausia- mi labai įvairūs klausimai, daugiausia susiję su dr. A. Damušio knyga, medžiagos rinkimu apie 1941 m. suki- limą, Kazio Škirpos atsimini- mais, vokiečių okupacijos me- tu leistais laikraščiais *Naujoji Lietuva* ir *I laisvę*, genocidu, žydų klausimu, naujų knygų bei straipsnių anglų kl. ra- šymu, Laikinąją vyriausybę ir pan.

Diskusijose dalyvavo A. Pauzuolis, D. Kuodytė, dr. K. Ambrozaitis, dr. P. Kisieli- us, D. Sidrys, dr. Z. Rekasius, dr. K. Girmius, J. Pabedinskas, J. Kojelis, A. Steponavičienė, dr. J. Meškauskas, L. Mockūnas ir kt.

Visi pasisakymai buvo įdo-

mūs, vienas iššaukias kitą. Štai tik keletas apibendrintų to vakaro diskusijų minčių.

Kalbant apie dr. A. Damušio knygą, buvo iškelti jos teigia- mumai ir pareikšta kritika. Dauguma kalbėjusiųjų, nors ir vertindami dr. A. Damušio at- liktą darbą, pasisakė, kad reikėtų išleisti antrą, patik- slintą ir papildytą, laidą.

Kalbant apie genocidą, buvo paaiškinta, kad genocido sąvoka turi skirtingą inter- pretaciją. Nors genocidas reiškia visos tautos sunai- kinimą, bet, jei kalbama, kad serbai vykdė genocidą Kosove, tai galima kalbėti, kad sovie- tai tai darė Lietuvoje.

Šia interpretacija genocidas reiškia ir tautos dalies sunai- kinimą. Niurnbergo Teismo metu buvo svarstomas genoci- do apibrėžimas. Į jį buvo siūloma įtraukti ir politinio bei socialinio naikimo kri- terijus, bet Sovietų Sąjungos atstovai tam pasipriešino ir taip tie kriterijai nepateko į tarptautinę genocido apibrė- žimo sąvoką, kas buvo labai naudinga Sovietų Sąjungai. Šis klausimas vėl buvo iškiles prieš metus. Galbūt būtų gali- ma peržiūrėti genocido krite- rijų, nes Niurnberge api- brėžtasis tebeveikia tarptau- tinėje plotmėje.

Dėl medžiagos rinkimo apie 1941 m. sukilimą ir Laikinąją vyriausybę, buvo paaiškinta, kad dabar ją renka dr. Algi- mantas Liekis ir turi surinkęs jau apie 100 Laikinosios vy- riausybės nurodymų bei proto- kolų, ir kokiose sąlygose ji dir- bo.

Kalbant apie žydų klausimą, buvo pasakyta, kad žydai mus apkalta, bet mes jiems ne-

keliamo to, ką jie lietuvių tau- tai yra padarę. Atrodo, lyg bi- jome. Ir kodėl? Ar žydai rado kur nors, kad Laikinoji vy- riausybė pritarė, ar pasisakė už žydų šaudymą? Nėra nei vieno tokio pasisakymo!

Taip pat buvo pasisakyta, kad mes nepakankamai iš- keliamo 1941 m. birželio 23 sukilimo reikšmę. — Visa tau- ta buvo tam pasiruošusi ir jame dalyvavo. Ir tai buvo vie- nintelis toks įvykis Lietuvos istorijoje.

Dar buvo pasisakyta, jog lie- tuviai turi pabrėžti, kad nebu- vo pogromų. Lietuviai gali didžiuotis, kad Laikinoji vy- riausybė neperėjo į vokiečių administraciją, kad lietuviai nestojo į SS ir t.t., bet yra klaida paneigti mums nema- lonius dalykus, nes kitaip kiti dalykai netenka savo patiki- mumo. Užtat pripažįstant, kas buvo teigiama, reikia pri- pažinti ir kas buvo neigiama.

Baigiant dr. K. Ambrozaitis sakė, kad kai kurie klausimai liko neatsakyti, nebuvo įver- tinta, kokiose aplinkybėse dir- bo Laikinoji vyriausybė.

Nors oficialiai diskusijų iš- vados nebuvo padarytos, bet susumuojant būtų galima sa- kyti, kad diskusijose buvo pabrėžti 3 dalykai: 1. reika- linga išleista dr. A. Damušio knygos antrą pataisytą laidą; 2. reikia daugiau gyvų liudi- ninkų pasisakymų ir medžia- gos bei dokumentų rinkimo apie sukilimą 1941 m. birželio mėn. ir apie Laikinąją vyriau- sybę; 3. reikia atvirai pa- žiūrėti į žydų ir lietuvių kelia- mas problemas, jas išna- grinėti, ištirti ir pripažinti, kas buvo padaryta gera ir kas buvo padaryta bloga.

Aldona Šmulkštienė

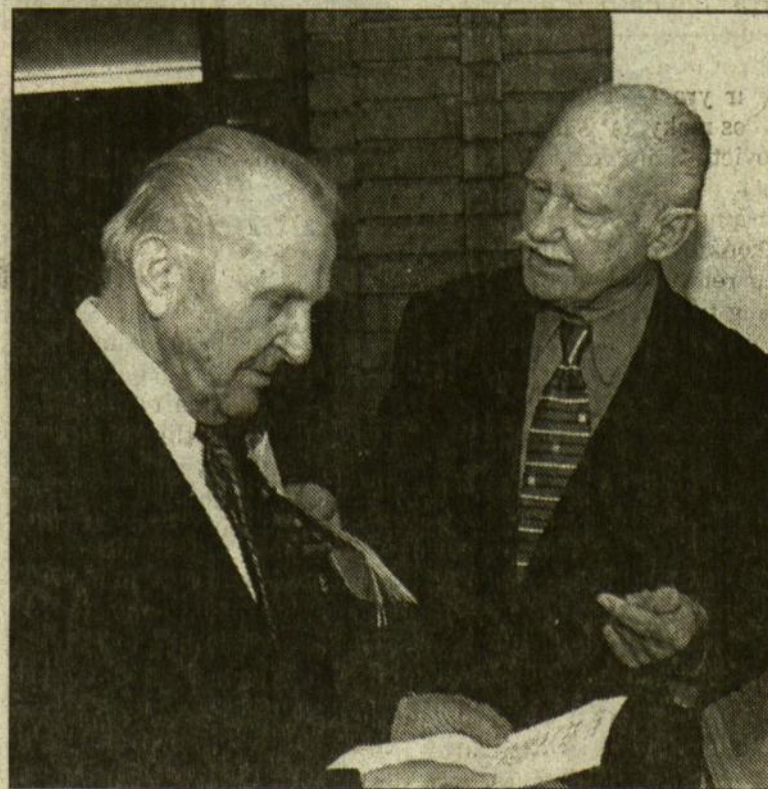
Smagus pabendravimas Ateities savaitgalio metu (iš kairės): Ra- munė Kubiliūtė, Rasa Narutytė-Kasniūnienė, Audrė Budrytė.

Diskutuota ir privačiai... Iš kairės: Vytas Narutis ir Giedrius Subačius.

Draugiškas nuomonių pasikeitimas Ateities savaitgalyje: dr. Juo- zas Meškauskas ir dr. Vacys Šaulys.

Ateities savaitgalyje susitikę — dr. Kazys Ambrozaitis (kairėje) ir Jonas Pabedinskas. Visos nuotraukos Jono Kuprio

Ateities savaitgalyje Ateitininkų namuose, Lemonte. Iš kairės: Juozas Polikaitis, Juozas Baužys ir kun. Rimas Gudelis.

Ateities savaitgalis

Atkelta iš 1 psl. Lenkų kalba buvo prestižiška, bet, laikui bėgant, pasikeitė. Dabartis Lietuvoje įdomi — kitakalbiai leidžia savo vaikus į lietu- višką mokyklą. Kalba yra bendravimo priemonė ir tai tvirtina jos prestižą. Lietuvių kalbos kursai populiari Vis- aginė, ne todėl, kad lietuvių kalba gražesnė, o todėl, kad tai ekonomiškumo prestižiš- kumas Lietuvoje. Skolinių vartojimas nėra būtinai blogas reiškinys. Įdomu pagalvoti apie „schizoglosiją“ Lietuvoje kalbos komisija išleidžia są- rašą žodžių, kurie nėra kalbai puošmena ir firmos mokė bau- das, jei raštu tuos žodžius pa- naudoja.

Prelegentas mums priminė, kad kalba turi savo vidinį ki- timą, kad kalbos miršta, jei neturi vartotojų, jei kalbėtojai jos neranda užtenkamai ku- rybinių žodžių. Futurologija — nedėkingas užsiėmimas. Ar anglų kalba pasaulyje išstums kitas kalbas? Istorija rodo, kad iki šiol nei viena kalba nevyravo. Taip, pasaulis da-

bar mažesnis, juo labiau su Internetu. Tačiau kalbos kiti- mas yra lėtas procesas. Kur- kime tvirtą kultūrą — kalba yra tik priemonė. Ar bus keli- lika skolinių, tai antraeilis rūpestis. Dalyviai susidomėjo prelegento tema ir įvairiais klausimais toliau mėgino su- prasti lietuvių kalbos kitimą, skolinių vartojimą spaudoje Lietuvoje, kai yra geras lietu- viškas atitiktumuo. Įdomiau kai svetimų pavardoms pridėda- mos lietuviškos galūnės, kod- jos temdo reikšmę. Prelegen- tas, kaip lituanistas ir kalbos zinovas, pasidalino savo ži- niom, patirtim moksliai, bet ir su humoru.

Taip ir prabėgo tos kelios Ateities savaitgalio dienos. Sa- vaitgalis įvyko pasišventusių rengėjų, prelegentų bei daly- vių dėka. Visose ar bent ke- liose paskaitose dalyvavusieji, kaip ir kasmet, pajuto tą siūlą, kuris atsiranda tarp vie- no ir kito prelegento pateiktų minčių. Lai 2000 metai vėl suburia visus į 20-ąjį Čikagos rudens Ateities savaitgalį.

Apie kamerinės muzikos koncertą

Šių metų lapkričio 5 ir 7 d. Jaunimo centre Čikagoje ir Lietuvos dailės muziejuje Lemonte skambėjo kamerinė instrumentinė muzika. Ją atliko Vilniaus Styginių kvartetė, pianistas Sonata bei Rokas Zubovai. Šis įvykis išsiskyrė iš kitų daugeliu atžvilgių — buvo itin aukšto meninio lygio, atstovavo, neretai intelektualiai vadinamai muzikos sričiai ir pasiekė mūsų išeivijos visuomenę Roko Zubovo rūpesčiu. Pilnutėlė jauki Dailės muziejaus salė bylojo apie tai, kad, tiek po karo pastraukus, tiek dabar, jau išvėl nepriklausomos Lietuvos atvykusių tarpe, yra nemažai rimtą muziką mėgstantių žmonių. Tai geras ženklas tiems, kurie sukaupė fondų lėšas yra įgalioję kreipti kultūrinio išeivijos gyvenimo visapusiškumo linkme.

Vilniaus Styginių kvartetė, į Amerikos kontinentą buvo atvykęs ne lietuvių, bet žydų bendruomenės kvietimu — koncertavo Kanadoje Holokaust paminėjimo muzikinių renginių programoje. Po koncertų Čikagoje ir Lemonte, styginių kvartetė koncertinę kelionę tęsė Washington, Boston, Hartford. Gal apie tai plačiau spaudoje dar bus paminėta, tačiau iš anksto norime pasidžiaugti vienu svarbiu įvykiu: Bostone kvartetė ruošėsi atlikti specialiai jam parašytą mūsų žymaus kompozitoriaus Jeronimo Kačinsko Styginių kvartetę Nr. 4.

Prieš daugelį metų Tarptautiniame styginių kvartetų konkurse Belgijoje, Liege mieste laimėtoji pirmoji premija iki šiol, regis, skatina artistus griežti kuo geriau, o naujausias lietuvių muzikos repertuaras šiuo požiūriu buvo ir yra kvartetui puiki kūrybos mokykla. Tada, 1972 m., Sovietų Sąjungos gyventojams (bet ne maskviečiams, ir ne rusams) gauti leidimą išvykti į konkursą užsienyje savaime jau reiškė stebuklą (nes maždaug tuo pačiu metu Maskvos konservatorijos pedagogų į konkursą Prancūzijoje pirmuoju pasiūlytas pianistas Povilas Stravinskis sovietinio saugumo nebuvo išleistas), juo labiau — iš prestižinio konkurso parsivežti pirmą premiją. Metams po šio įvykio praėjus, kvartetui suteiktą Vilniaus vardą, kiek vėliau apdovanojo Nacionaline premija.

Tačiau be atkaklaus ilgų metų darbo, kažin, ar šiandien prabilume apie savitą kvartetą braizdą, išsiugdytą (ar prigimties suteiktą) harmoninį darnaus griežimo pamatą. Pastarasis ypač įspūdingai panaudojamas, atliekant klasikinio, romantinio ir impresionistinės krypties muziką. Betgi pačių naujausių stilių kūriniuose Vilniaus kvartetė taip pat pirmiausiai orientuojasi į saskambių spalvų kaitą, kaip ašį, apie kurią glaudžiamą visa kita muzikinė medžiaga, ir pasiekia įdomaus skambėjimo išpūdzio. Žinia, harmonijos, kaip ašies, pojūtis nėra vienintelis darnaus muzikavimo rodiklis. Orientacine sutelktumo rodykle gali tarnauti ir kiti dalykai — ritmas, konkreti polifoninė sistema ar (kaip kad yra jazz stiliuje) savitai pravedama improvizacija.

Daugelį metų Vilniaus kvartetę sudarė Audronė Vainiūnaitė (pirmasis smuikas), Petras Kunca (antrasis smuikas), Donatas Katkus (altas) ir Augustinas Vasiliauskas (violonėlė). Šiuo metu (nuo 1996 metų) vietoje D. Katkaus

(Šv. Kristoforo orkestro Vilniuje vadovo) kvartete griežia Girdutis Jakaitis, o vietoje P. Kuncos (pakviesto dirbti katedros vedėju Muzikos akademijoje) smuikuoja (nuo 1999 metų) Artūras Šilalė. Šie muzikai atstovauja jaunesnei kartai, tačiau meniškumu nuo vyresniųjų kolegų niekuo neatsilieka.

Muzikos popietėje Lemonte buvo atlikti fragmentai iš Franz Josef Haydn „Paskutinių septynių mūsų Išganymo žodžių ant kryžiaus“, kurinio, pirmiausiai parašyto kaip 7 Sonatos styginiams, vėliau autoriaus perdirbtą į muziką styginių kvartetui, o dar vėliau papildyto balso solo ir choro epizodais bei Epilogu („Žemės drebjimas“). Muzikos atlikimas buvo savaip asketiškas, pabrėžias viską, kas šioje partitūroje yra polifoniška. Toks, šiek tiek romantiškas, beveik tikroviškas atlikimo būdas (tarsi keturių styginių „giedojimas“) atitiko programos sudarymo planus — nes į atliktų kūrinių sąrašą buvo įtrauktas antrasis Stasio Vainiūno (1909-1982) Kvintetas fortepijonui ir styginių kvartetui (1966), skirtas šio žymaus lietuvių kompozitoriaus 90-jų gimimo metų pagerbimui.

Vainiūno muzikai turbūt labiausiai tiktų „lietuviškojo impresionizmo“, pakiliu jausmingumu papildyto, pavadinimas. Savitai čia kertasi dvi kompozicinės išraiškos: naujoviški disonansai veržė veržiasi į nenumatytai aštrius spalvų laukus, iš kurių sugražinami atgal, į romantizmo muzikos stiliui tipiškas tematinio plėtojimo vėžes. Kūrinį atliekant, prie aštro ir jausmingo pirmo smuiko tono (Audronė Vainiūnaitė) puikiai derėjo prokofiškiškai metalinė Roko Zubovo pianistinė ranka, o ir

Kamerinės muzikos aukštasis pilotas

Tarp gausybės meninių renginių gal tik pora kartų metuose sulaukiama tokio profesinio lygio atlikėjų, kaip praėjusį lapkr. 5 d. Jaunimo centro didžiojoje salėje. Tą vakarą klausėmės ypatingų menininkų — Vilniaus styginių kvartetė bei pianistų Sonatos ir Roko Zubovų bendro muzikavimo.

Kadangi buvo kuo puikiausiai suorganizuota koncerto reklaminė dalis ir ankstesniuose laikraščio numeruose išsamiai pristatytas svečių ansamblis bei jų pasiekimai, tai šį straipsnį norėčiau paskirti išpūdziamas apie patį koncertą.

Puikus rudens vakaras, darbo savaitės pabaiga, aukščiausio lygio atlikėjai, genialu muzika. Negausi, tačiau elitinė, publika, neįprastai negarsus pokalbiai foje prieš koncertą ir per pertrauką, paskaninti geriausių rūšių vynais. Skamba gundanciai, ar ne? Taigi, kas prapijusi, ar patinęjote — patys kalti.

Koncerto pirmojoje dalyje klausėmės M. K. Čiurlionio styginių kvartetė bei St. Vainiūno Antrojo kvinteto fortepijonui ir styginių kvartetui — vienas gražiausių romantinės muzikos šedevrų. Teko klausytis atlikėjų grojant Šumaną Vilniuje, didžiojoje Filharmonijos salėje, prieš dvejus metus. Šįkart gerėjome visiškai puikiu atlikimu, kvapą gniaužiančiu virtuozizmu. Pianistė Sonata Zubovienė tiesiog „dirigavo“ visam veiksmui,

kitų ansamblio narių partijas suvienijo tas pats, kiek egzaltuotas ir spalvingas, atlikimo ūpas.

Antroje koncerto dalyje skambėjo Robert Schumann Kvintetas fortepijonui ir styginių kvartetui Op. 44 — vienas nuostabiausių šio žanro muzikos pavyzdžių. Visais požiūriais (formos, koncepcijos, virtuozizmo) sudėtingas kūrinys taip pat buvo atliktas beveik be jokių priekaištų. Jei ką svarstyti, tai tik finalo atlikimą galėtume, bet, kaip žinia, ir čia pirmenybė atiduoti solistams. O jie pasirinko savaip neutralų „neelektrintą“ kvintetinio ciklo užsklandą. Tačiau šiuo atveju svarbiau kas kita — buvo pasiektas ypatingai spalvingas ir „minkštas“ ansamblio skambesys, kurio ašyje puikiai sukos kvinteto dalyvės pianistės Sonatos Zubovienės fortepijono partijos tembras.

Kamerinė instrumentinė ir kamerinė vokalinė muzika europietiškos muzikos kultūroje užima specialią vietą. Ji, kaip gera poezija literatūroje, imasi sudėtingų intelektualinių temų. XX amžiaus profesinės muzikos kūryboje lietuvių kompozitoriai taip pat turi kuo pasidžiaugti. Šio žanro koncertų rengimas, įtraukiant į programas ir pasaulio, ir tautos idomiausias muzikos pavyzdžius, visais atžvilgiais galėtų būti naudingas. Ambasados, atstovybės menėje galėtų priminti apie egzistuojantį aukštą mūsų profesinės muzikos kultūros lygį, o savaime tarp — apie tai, kad muzikos menas ne tik „paragotą“ žmogų linksminti, pamaloninti (kas savaime nėra blogas dalykas), bet gali pasiūlyti įvairesnio ir sudėtingesnio kultūrinio gyvenimo poreikiui rasti.

Loreta Venclauskienė

Valstybinis Vilniaus Styginių kvartetė, apsilankęs *Draugo* redakcijoje. Iš kairės: Augustinas Vasiliauskas, Audronė Vainiūnaitė, Girdutis Jakaitis, Artūras Šilalė. Nuotr. Jono Kuprio

kaip žuvis vandenyje nardydamas tarp gausių R. Schumann kulminacijų ir atoslūgių.

Publika ilgai nepaleido atlikėjų nuo scenos, pagerbdama juos atsistojimu, gausiomis ovacijomis ir gėlių puokštemis, o dovanų gavo „bisą“ —

virtuozizmišką paskutiniojo kūrinio dalį.

Norisi pabaigti žodžiu, kurį po koncerto sakė visi klausytojai, sveikindami muzikantus — „Ačiū“!

Gintė Čepinskaitė

Vilniaus styginių kvartetė koncertas Vašingtone

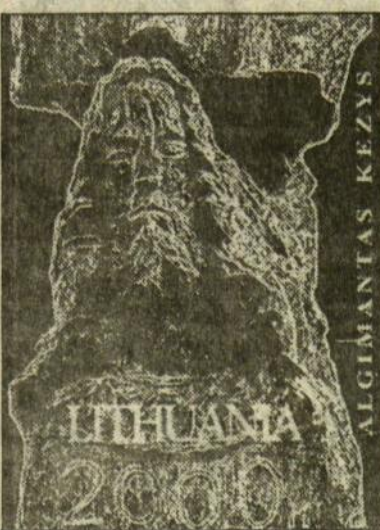
Bendradarbiaujant „Meridian“ tarptautiniam centrui, Vašingtono lietuvių laikinajam festivalio komitetui ir Lietuvos ambasada JAV, Vašingtone savo pasirodymą surengė Valstybinis Vilniaus styginių kvartetė. Vilniaus kolektyvas dalyvavo „Meridian“ tarptautinio meno centro rengiamame projekte „Šalys koncertuose“ (countries in Concerts), kurio tikslas — vašingtoniečių su įvairiais pasaulio kraštais supažindinti per to krašto kolektyvų atliekamą muziką.

Valstybinis Vilniaus styginių kvartetė Vašingtone laukosi trečią kartą. Koncertas JAV sostinėje buvo kvartetė kon-

certinės kelionės po JAV ir Kanadą dalis. Išvykos programoje — taip pat koncertai Toronte, Čikagoje, Lemonte ir Bostone.

Koncerto metu skambėjo užsienio autorių ir Lietuvos kompozitorių kūriniai, visų pirma M. K. Čiurlionio muzika. Šiais metais M. K. Čiurlionio muzika Vašingtone skamba itin dažnai. Kaip Lietuvos ambasada Vašingtone jau anksčiau yra pranešusi, pažymint Lietuvos kompozitoriaus ir dailininko M. K. Čiurlionio gimimo 125-ąsias metines bei siekiant populiarinti jo kūrybą JAV, ambasada šiuos metus yra paskelbusi M. K. Čiurlionio metais.

R. K.

Apie Lietuvą nuotaikingai ir nuotykingai

Artūras Tereškinas

Algimantas Kezys. *Lietuva 2000. Įvaizdžiai iš dvidešimtojo šimtmečio*. 1999. Tos pačios knygos laida anglų kalba. *Lithuania 2000. Images of Lithuania remembering the Past — Looking to the Future*. Išleido Galerija. 20.00 dol.

Nuotykiu principas suteikia Fotografijai egzistenciją. Vadinasi, be nuotykiu nėra fotografijos. — Roland Barthes,

La Chambre Claire

Anksčiau buvo daug bergždžiai diskutuojamas klausimas, ar fotografija yra menas. Tačiau svarbiausias klausimas, t.y., ar jau pats fotografi-

jos išradimas netransformavo visos meno prigimties, nebuvo iškeltas.

— Walter Benjamin, *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction*

1999 m. rugsėjo 25 d.

Atsiverčiu Kezio knygą *Lietuva 2000*. Jaučiuosi keistai paveiktas. Štai arkikatedra, kurią dažnai praeidavau, vakarais skubėdamas namo į Antakalnį. Štai Vilniaus universitetas, kurio kiemai ir kiemeliai išlandžioti, išsniukštinėti. Štai Aušros Vartai, per kuriuos keliaudavau į traukinių stotį. Išvaikščiotos Vil-

niaus gatvės. Štai Baltijos jūra. Palangos tiltas. Trakų pilis. Tokie archetipiniai lietuviški vaizdiniai. Tokie pažįstami. Ir sykiu nepažinti. Žiūrėdamas į kompiuteriu nuspalvintas juodai baltas architektūrinės bei peizažinės Kezio fotografijas, jautiesi suglumintas. Riba tarp tos realybės, kurią esi patyręs, ir tos, kurią siūlo autorius, sugriauta. Tikedamasis vienokios Lietuvos iliuzijos (nostalgijos ir artimos?), susitinki kitokią Lietuvą — keistą, daugiaspalvę, aiškia, naują.

1999 m. rugsėjo 28 d.

Knygoje *Lietuva 2000* Kezys netikėtai aštriai peržvelgia santykį tarp Lietuvos, jos iliuzijos ir tą iliuziją kuriančios technologijos. Kezio vartojama technologija (kompiuterinis fotografijos spalvinimas) pabrėžia Lietuvos vaizdinių turtingumą. Stebina intensyvi „rėkiančios“ spalvos. Šioje knygoje spalva pasidaro svarbesnė nei forma, pavidalas, šešelis, linija, brėžinys, reljefas. Ankstyvesnės Kezio kūryboje svarbesni buvo kaip tik pastarieji. Rodos, kad nauja, autoriaus pasirinkta, kryptis veda mus nuo klasikinio paprastumo prie barokinės spalvų grūties, vaizdinės informacijos pertekliaus.

Autoriaus fotografijos susvetimina mums taip pažįstamus ir įprastus vaizdinius, priversdamos į juos pažvelgti iš naujo. Žiūriu į Dominikonų gatvę Vilniuje, ir, regis, matau ją pirmąsyk. Fotografija prikausto žvelgiantį dėmesį: „permatomas“, net atmintinai žinomas, Vilniaus gatvės vaizdas pavirsta keistai žėrinčia ir besimainančia vizija. Vartodamas netikėtumo efektą, Kezys tarsi nusitaiko į konvencines žiūrovų reakcijas, jų patirties bei regejimo kontekstus ir mėgina juos sugriauti. Sugretindamas nostalgiją ir technologiją, nostalgiką iliuziją ir spalvų žaismę, autorius apvercia aukštyn kojom įsišakojusias nostalgijos šakotas apie Lietuvą. Kezio Lietuva — ne realybės citata, bet manipuliacija realybės atspindžiu. Fotografijų tikslas — ne atspindėti realybę, bet ją kurti.

1999 m. spalio 1 d.

Labai daug kas priklauso nuo tavęs, žvelgiant. Knygoje *Lietuva 2000* tau suteikiama daugiau reikšmės ir erdvės: nūn tu turi ne tik gerėtis ir mąstyti estetinį grožį, bet ir iškoduoti tai, ką fotografas nori išreikšti spalvų žaismu. Esi pastatomas į „nepatogią padėtį“: tampi kodu iškoduoju. Ieškai autoriaus

vaizduotės kodų. Mėgini nutrinti ribą tarp realybės atspindžio ir iliuzijos.

1999 m. spalio 2 d.

Kezio fotografijoms aprašyti reikia ne tik naujų metaforų, bet ir naujų žvilgsnių apsišarvavusio žiūrovo. Ne realybės ieškančio asmens, bet individo, kuris gali įsivaizduoti atvaizdą, egzistuojantį nepriklausomai nuo realybės, bet surasti sąryšių tarp vaizdinių ir jų reikšmių. Vaizdins nebeatspindi realybės. Žiūrovas neieško realybės atitikmenų. Menas — atvaizdo atvaizdas. Netikėti kompiuterinių spalvų deriniai ne atspindi išorinį ar vidinį asmens pasaulį, bet atveria tai, kaip asmuo interpretuoja save ir kitus.

1999 m. spalio 3 d.

Fotografija, kaip meno rūšis, visada balansavo ant pavojaus ribos: jos tariamas nesudėtingumas ir prieinamumas žiūrovo suvokimui užmaskuodavo tai, kad ji buvo estetinio, politinio, ideologinio kūrimo aktas. Fotografija — ne vien neutralus realybės atvaizdas, bet save reflektuojantis naujos realybės konstrukcija. Knygoje *Lietuva 2000* ši mintis kaip tik ir pabrėžiama; paverčiant nekomplikuotą žiūrinio malonumą netikėta kodavimo ir stebėjimosi pastanga, Lietuvos „revizija“.

1999 m. spalio 4 d.

Vakarykštes mintis netikėtai pratęsia šiandien perskaityta nuotrauka: „Atrodo, kad tiktai išgalvotas piešinys, sekantis sukurta realybę, suteikia man (o ir fotografiniui vaizdinių kūrėjui) visa lemiančią meninę išraišką laisvę“ (Rudolf Lichtsteiner)

1999 m. spalio 6 d.

Žinau, kad vartydamas Kezio *Lietuva 2000* ir fiksuodamas savo reakcijas, aš kartojusi. Bet kartojasi ir mano sapnai bei fantazijos. Kartojasi dienos. Refleksija, sustok, pasikartok!

Kezio knygoje nauja vaizdavimo technologija sudramtina tradicinį atspindžio principą. Idomu ir tai, kad fotografijos prietarauja nostalgikam autorius įvadiniam tekstui. Netikėtos meninių vaizdinių transformacijos suardo patirties nuotrupas, nostalgikai atpasakotas įvade.

1999 m. spalio 8 d.

Šiandien tavo žvilgsnis užkliūva už trijų Kezio nuotraukų „Reformatų bažnyčios vartai“ (p. 37), „Kauno rotušė“ (p. 32) ir „Arkikatedra naktį“ (p. 16). Žvelgdamas žinau, kad kiekviena autorius fotografija gali būti pakeista daugybe būdų: nėra vieno „tikro“ būdo nuspalvinti arkikatedrą, Kauno rotušę, Reformatų bažnyčią. Mėgini įsivaizduoti, kas būtų, jei arkikatedros kolonosose dominuotų tautinės spalvos? Įsivaizduojant kyla klausimas: ar yra kokios taisyklės, kuriomis vadovaudamasis, autorius „spalvina“ Lietuvą? Savo vaizduoteje išmėgini visas galimas spalvų kombinacijas (t.y. tokias, kokias apima tavo nespėjamas vaizduotės). Lietuva — merkuris, besikeičianti. Kaip greičio myliomis lekiąs sapnas.

1999 m. spalio 10 d.

Kezio vartojama kompiuterinė technika ne tik praplečia fotografinio meno, bet ir apskritai vaizdinio meno suvokimo ribas. Žvelgiant į fotografijas, klausiu, kas galima ir kas negalima mene, kas yra „natūralu“ ir „nenatūralu“, organiška ir neorganiška. Koks ryšys tarp spalvos ir daikto, spalvos ir vaizduotės, technologijos ir fantazijos?

(Nukelta į 4 psl.)

Apdovanojami ir apdovanojusieji Kultūros tarybos premijų šventėje lapkričio 14 d. Jaunimo centre. Iš kairės: pedagogas Juozas Masilionis, dail. Jurgis Daugvila, solistas Algirdas Brazis, tarybos pirmininkė Marija Remienė, Lietuvių fondo dosnieji atstovai — Algirdas Ostis ir dr. Antanas Razma.

„Dainavos“ ansamblio vyrų oktetas. Iš kairės: Vidas Neverauskas, vadovas muz. Darius Polikaitis, Kastytis Šoliūnas, Marius Tijnėlis, Marius Polikaitis, Audrius Polikaitis, Liudas Landsbergis, Tadas Stropus.

Įteiktos Kultūros tarybos premijos

Laima Krivickienė

Septynioliktoji premijų įteikimo šventė, kurią vėl atgaivino JAV LB Kultūros taryba, vyko Jaunimo centre. Tą saulėtą lapkričio 14 d. popietę atvykęs į Jaunimo centrą, iš karto galėjai pajusti čia vyravusią gerą, šviesią nuotaiką. Žmonės rinkosi Čiurlionio galerijoje, sveikinosi, būriavosi, džiaugėsi susitikimu, lyg būtų seniai nesimatę. Gražiai išpuošta Didžioji Jaunimo centro salė laukė šventės dalyvių. Pro plačią atvertą salės duris scenoje šviesiam fone matėsi pagrindinis akcentas, dailininkės Ados Sutkuvienės sukurta įspūdinga Kultūros tarybos emblema su mokslo ir meno simboliais. Šalia stovėjo išraiškinga ir labai dekoratyvi iš milžiniškų lauko viksvų sudaryta puokštė. Salėje stalai buvo uždengti ilgomis baltomis staltiesėmis, o ant jų puikavosi gėlių puokštelės su žvakelėmis vidury. Pastabesni salės staltiesėmis, o ant jų puikavosi gėlių puokštelės su žvakelėmis vidury. Pastabesni salės staltiesėmis, o ant jų puikavosi gėlių puokštelės su žvakelėmis vidury.

Salėje užgesus šviesoms, visų dėmesys nukrypo į sceną, ten jau sėdėjo premijų laureatai ir Lietuvių fondo atstovai: tarybos pirmininkas A. Ostis ir dr. A. Razma. Šventę pradėjo Marija Remienė JAV LB Kultūros tarybos pirmininkė. Kreipdamasi į laureatus ir visus svečius, priminė, kad „Kultūros taryba tęsdama gražią tradiciją pagerbia iškilusius mūsų išeivijos kultūros darbuotojus“, pasveikino laureatus ir svečius. Pabrėžė, kad penkių premijų mectenatas yra Lietuvių fondas, o pedagogo premijos — nenuilstantis lietuvių remėjas dr. Jonas Adamavičius.

Toliau šventės programą vedanti Violeta Drupaitė pakvietė visus šventės svečius susivienyti maldoje. Invokaciją praveda kn. Rimas Gudelis.

Geras kultūros ir LB bičiulis *Draugas* gana plačiai aprašė laureatų svarbiausius gyvenimo momentus, jų darbus, veiklą ir nuopelnus. Drupaitė, trumpai primindama svarbiausius pasiekimus, taikliai apibūdindama, kartais paryškindama veiklos momentus, kviečia muzikos premiją atsiimti solistą Algirdą Brazį. Kas nesizavėjo jo sodriu baritonu? Nepaisant šlovės amerikietiškoje visuomenėje, A. Brazis niekuomet nepamiršo ir lietuviškosios: ir dabar galime jį dažnai girdėti dainuojant koncertuose, pobūviuose.

Atsiliūpdamas į tai, solistas, nuosirdžiai padėkojęs LB Kultūros tarybai už įsteigtą premiją ir LF dosnumą, smagiai juokaudamas atliko „pensininkų ariją iš operos *Acis*“. Premiją įteikė LF tarybos pirmininkas A. Ostis.

1999-ųjų Dailės premija paskirta Jurgiui Daugvilai, kūruiam vitražus ir gobelenus, skulptoriui ir dievdirbiui, kurio personalinė paroda bus atidaryta gruodžio vidury Lietuvių dailės muziejuje. Mylimas ir gerbiamas į šventę atvyko su didžiulių bičiulių būriu. Premijų mectenatas LF tarybos pirmininkas A. Ostis įteikdamas premiją pasidžiaugė, kad „jau 37 metus skiria finansinę paramą lietuviškos išlaikymui ir pabrėžė, kad su didžiuliu malonumu teikia mūsų laureatams užtarnautas premijas“.

Kaip žinia, pagal Kultūros tarybos patvirtintus nuostatus yra skiriamos penkios premijos viena jų — švietimo, yra skiriama pedagogui arba mokyklai. Šiais metais J. Adamavičiaus dėka galėjo būti paskirta papildoma švietimo premija. „Mokytojas yra ta asmenybė, kuri lygiagrečiai su tėvais formuoja jauną žmogų, vienaip ar kitaip paveikdama jo ateitį“, — kalbėjo Violeta, pranešdama, kad „šių metų pedagogo premija suteikiama visą savo gyvenimą pašventusiam lietuviškojo jaunimo auklėjimui Amerikoje, daugelio lietuviškų vadovėlių autoriui, daugybę straipsnių parašiusiam ir dar teberašantiui pedagogui Juozui Masilionui“. Vos paskelbus „Drauge“ šios premijos laureato vardą, pradėjo plaukti sveikinimai. Keletą jų perskaičius, Violeta visus įteikė adresatui. Laureatą Juozą Masilionį sveikina ir premijos mectenato dr. J. Adamavičiaus vardu premiją įteikia Dalia Anysienė, buvusi mokinė, dabar KT išdininkė. Mokytojas dėkojo Kultūros tarybai, dr. J. Adamavičiui ir žmonai Pranei. Mokytojas ne tik išmoko raides rašyti, jis atveria plačią vartus į pasaulį ir veda sunikais pažinimo keliais, jis padeda nueinančius ir sutinka ateinančius. Ir taip visą gyvenimą mintimis su savo mokiniams, kur jie bebūtų — Lietuvoje, Vokietijoje, Amerikoje. Dabar mokiniai išreiškė savo pagarbą mokytojui.

Deja, Žurnalistikos premijos laureatas, visiems žinomas plunksnos meistras, literatas Bronius Nainys negalėjo dalyvauti šventėje. Rūta Sušinskienė, priimdama tėveliui skirtą premiją, perdavė jo sveikinimus ir padėką už šventės atgaivinimą ir suruošimą, LF už premiją skirtas lėšas.

Mokykla — tai mūsų pirmieji žingsniai visuomenėje, nuo kurių priklauso visos kelias. Kokie bus tie žingsniai, toks bus ir kelias. Gražiu lietuvių gyvenimu veda Bostono šeštadieninę mokyklą mokyklos direktorė Daiva Navickienė. Šiais metais Bostono šeštadieninė mokykla šven-

čianti 50 metų jubiliejų, švietimo premijos laureatė. JAV LB Švietimo tarybos pirmininkė Regina Kučienė, padėkojusi už išskirtinę premiją, pažadėjo perduoti ją mokyklai.

Šių metų Radijo premiją vertinimo komisija, vadovaujama prel. Jono Kučingio, pasikyrė rugsėjo 11 d. šventu siems darbo 50-metį Cleveland, OH, radijo stoties „Televynės garsai“ kolektyvui. Kadangi A. Stempuzienė, vadovaujanti radijo laidai, negalėjo atvykti, premija jai įteikta bus vėliau.

Kalba vijo kalbą, sveikinimai pylėsi kaip iš gausybės rago. Dar Violeta Drupaitė perskaitė Lietuvos ambasadoriaus JAV Stasio Sakalausko sveikinimą, Ingridos Bubenienės, Vaclovo Kleizos malonius palinkėjimus, dar prie mikrofono pakilo Lietuvos gen. konsulas Giedrius Apuokas, sveikindamas visus laureatus dėkojo LF Kultūros tarybai, LF-ui, nuosirdžiai kalbėjo JAV LB Krašto valdybos pirmininkė Regina Narušienė, PLB pirmininkas Vytautas Kamantas. Laureatai buvo apdovanoti gėlemis, gražiausias puokštės šventei paruošė Irenos Karalienės gėlininkės iš „Always with flowers“. Marijai Remienei JAV LB Kultūros tarybos pirmininkei buvo įteikta miniatiūrinė JAV LB Kultūros tarybos emblema, kurią atliko Antanas Levanas. Sarašas norinčių kalbėti sveikinanti dar buvo ilgas, tik laikas

skubėjo ir salėje maloniai uoslė glostė garuojančio maisto kvapas.

Ir, pasibaigus oficialiajai daliai, tiesiog po kelių minučių pertraukos, toje vietoje kur sėdėjo laureatai, atsistojo šaunūs jauni vyrai, jaunoji karta — „Dainavos“ ansamblio vyrų oktetas ir švelniais gražiais balsais tyliai uždainavo. Jie dainavo a cappella ir su akompanimentu, artistiskai ir raiškiai. Su nuostaba galėjai klausyti, kaip tiksliai fonetinio mas žodis. Klausantis buvo aišku, kad dainuoti jiems tikras malonumas ir publikai teikė malonų estetinį išgyvenimą. Būtų galima pasakyti dar daug gerų žodžių, bet turbūt nesuklysiu pasakiusi, kad kun. Rimas Gudelis pasakė pačius tiksliausius žodžius: „Šiandieną susirinkome padėkoti Dievui, kad išeivijoje ilgus dešimtmečius klestėjo lietuviškoji kultūra, pasiūlyti laureatais, pasimelsti ir paprašyti ištermės, sėkmės ir laureatams, ir visiems tiems, kurie sėja lietuviškos kultūros grūdą išeivijoje. Laimink Dieve jų darbus, jų kūrybinius polėkius“. Šiandieną sakome aciu JAV LB Kultūros tarybai ir jos pirmininkei Marijai Remienei už puikią 1999 metų premijų šventę.

Kai ant stalų sužibo žvakelės, prasidėjo vaišės ir linksmas klegesys, juokas dar ilgai netilo salėje.

Apie Lietuvą nuotaikingai...

Atkelta iš 3 psl.

Knygoje *Lietuva 2000* Kezys perkeičia pastaruosius ryšius, parodo, kad technologijos, formuojančios mūsų kultūrinius įvaizdžius, estetinius bei politinius kodus, kurie nubrėžia įvaizdimo ribas (tai, ką galima vaizduoti, ir tai, ko ne), yra dirbtinės, sugalvotos ir, vadinas, galimos keisti. Vaizdavimo ribas imantima keisti, peržengiant kultūrinę, ideolo-

gines, menines konvencijas. Mūsų žinojimas ir matymas kinta, keičiantis taksonomijoms, pagal kurias mūsų žinojimas ir matymas yra su tvarkyti. Problemizuojamas ribas tarp fotografijos ir elektronikos, spalvos ir formos, fotografijų autorių vertis mūsų susimąstyti apie technologijos ir kūrybingumo, objektyvumo ir subjektyvumo santykį mene. Sykiu parodoma, kad

fotografijos, o ir vizualinio meno apskritai, galimybės iš tiesų neribotos.

1999 m. spalio 12 d.

Ką tik nugirsta citata apie konceptualųjį meną man padėjo mastyti apie Kezio *Lietuva 2000*: „Konceptualus Menas atsakė į klausimus apie meną taip nuodugnai, kad ne tik paveikslai ir piešiniai, bet ir diagramos, eskizai, teorijos ir net filosofiniai tekstai imti laikyti vadinamu „reflektyviu menu“. Fotografija irgi užėmė vietą šioje naujai suvokiamo meno sampratoje. [Fotografija] gali būti konstrukcijos dalis tada, kai ji komentuojama ar interpretuojama kontekstą; arba fotografija pati savaime gali būti pagrindinė interpretuojamo konteksto vieta“. (Manfred Schmalriede) Pasikartodamas pasakysiu: Kezio fotografijos — analitinės: jos ne tik interpretuoja Lietuvą naujais įvaizdžiais, bet ir teorizuoja optines fotografijos galimybes: kas anksčiau buvo net neįsivaizduotina, nūn pasidarė galima.

1999 m. spalio 15 d.

Šiuolaikinis menas yra iš esmės hibridinis, jungias įvairius žanrus, vaizdavimo priemones ir būdus. Kezio fotografija — hibridiška: fotografijos ir naujų elektroninės technologijos formų mišinys, technologinio eksperimento ir meninės išmonės jungtis. Tačiau šie junginiai neišsemia fotografijos hibridiškumo. Fotografija yra semiotinis hibridas. Netikėtų savęs reflektavimo malonumų, paslėptų reikšmių ir atvėrtų paslapčių, keistų skonių betvarkės ir nuspaltintos tvarkos, vaizdinės transformacijos ir spalvinės deformacijos hibridas. Tokia sudėtinga Kezio vaizduotės ekonomija.

1999 m. spalio 16 d.

Žinoma, *Lietuvos 2000* fotografijos yra ir nuoroda ir šiuolaikinės populiarios (ar masinės) kultūros žaidimas,

kuriuose susikryžiuoja reklaminių spalvų, garsų ir pavaldų raiškumą. Tačiau Kezio fotografinis menas veikia „dviguba“ savimone. Balansuojant tarp „aukšto“ ir „žemo“ menų, knygoje yra nuorodų ne tik į komercinę fotografiją, bet ir į impresionizmą bei abstraktų ekspresionizmą. Kezio *Lietuva 2000* man primena Michel Foucault pasakytą mintį: „Knygos ribos niekada nėra griežtai apibrėžtos: nepaisant pavadinimo, pirmų eilučių, pirmos tikros pauzės (beskaitant), nepaisant [knygos] vidinės konfigūracijos ir jos autonominės formos, ji yra įstrigusi nuorodų į kitas knygas, kitus tekstus, kitus sąsajinius sistemoje: ji yra mazgo tinkle“. (Iš *The Archeology of Knowledge*).

1999 m. spalio 20 d.

Užversdamas Algimanto Kezio knygą *Lietuva 2000* noriu atsisveikinti prancūzų semiotiko Barthes žodžiais apie fotografiją. Jie susumuoja mano refleksijas: „Šioje niūrioje dykumoje kokia nors fotografija mane staiga paliečia; ji atgaivina mane, o aš atgaivinu ją. Štai taip ir turiu pavadinti tą potraukį, kuris leidžia [fotografijai] egzistuoti: gaivinimas [gyvybės įkvėpimas]. Pati savaime Fotografija jokių būdu nėra gyva (aš netikiu fotografijomis, kurios „tartum gyvos“), bet ji gaivina mane: štai ir sukuria kiekvieną nuotykį“. (La Chambre Claire)

Taip, Kezio *Lietuva 2000* — netikėtas nuotykis, įkvėpiančias žvelgiantį ir jo įkvėpimas.

Algimanto Kezio fotografijų paroda „Lietuva 2000“ atidaryta lapkričio 19 d. Čiurlionio galerijoje, Čikagoje.

A. KEZIO PARODA ČIKAGOS CENTRE

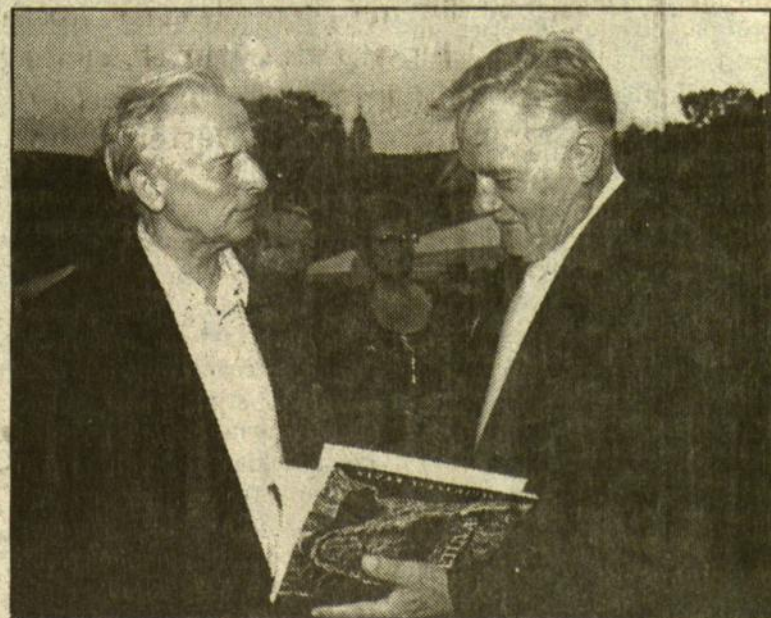
Foto menininkas Algimantas Kezys yra suruošęs bent

E. Šulaitis

Čikagoje ir apylinkėse gyvenantys fotografai, dalyvavę 28-oje kasmetinėje lietuvių fotografijos parodoje spalio 22 d. Čiurlionio galerijoje. Iš kairės: Danutė Vakarė, Vilija Vakarytė, Algimantas Kezys, Budrio fondo steigėja ir pirm. dr. Milda Budrienė, Ričardas Spitrys, Aldona Pečiūrienė.

Nuotr. Jono Tamalaicio

Besilankydamas Vilniuje, Algimantas Kezys sudomino net Lietuvos prezidentą Valdą Adamkų savo naujausia nuotrauka knyga *Lietuva — 2000*. Prezidentas ir fotomenininkas susitiko prezidentūroje suruoštame priėmime. Nuotr. Džojos Barysaitės